

РОЗДІЛ 4

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

УДК 159.923.2:37.011.3-053.4

Барчі Б.В.,
кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри психології
Барчій М.С.,
старший викладач кафедри психології
Мукачівський державний університет

ДО ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Проблема готовності дитини до шкільного навчання є актуальною в умовах реалізації Концепції Нової української школи. Однак, статистика свідчить про те, що близько 70 відсотків дошкільнят не готові до шкільного навчання, тому їх адаптація до шкільного життя є ускладненою. Недостатня психологічна готовність 6-річних дітей до шкільного навчання може спричинити в них проблеми орієнтування в навчальному процесі, підвищення рівня тривожності. Психологічна готовність дитини до систематичного навчання є підґрунтям, від якого залежать її подальші успіхи в навчальній діяльності, що значною мірою впливає на розвиток особистості.

Психологічна готовність зумовлена дозріванням організму дитини, її нервової системи, ступенем сформованості особистості, рівнем розвитку психічних процесів, є підсумком, результатом психічного розвитку дитини в дошкільному віці, результатом діяльності всієї системи виховання і навчання в сім'ї, дитячому садку.

В сучасних дослідженнях підкреслюється, що психологічна готовність до шкільного навчання – сукупність морфологічних і психологічних особливостей дитини старшого дошкільного віку, що забезпечує успішний перехід до систематично організованого шкільного навчання, її шкільну зрілість[2].

Запорукою успішної адаптації дитини у школі є соціальний компонент готовності. Дитина має розуміти, що в школу вона йде не лише гратися з друзями, а й отримувати нові знання та вміння. У дитини до початку навчання у школі бажано сформувані: адекватну самооцінку; потребу в спілкуванні з іншими; вміння приймати інтереси групи дітей; вміння налагоджувати взаємини з однолітками та дорослими.

Тобто, соціальний компонент забезпечує формування передумов комунікативної компетентності, що передбачає:

- ✓ сформованість навичок спілкування, вміння вступати в контакт як з однолітками, так і з дорослими;
- ✓ вміння гармонійно поєднувати вербальні та невербальні засоби спілкування;
- ✓ довірливість у спілкуванні з дорослими (вміння прийняти навчальне завдання та вказівку дорослого);
- ✓ здатність до взаємодії на партнерських засадах, (вміння справедливо розподіляти функції, домовлятися, обґрунтовувати свою думку, поступатися, запобігати конфліктам і справедливо їх розв'язувати).

При цьому формується соціальна компетентність дитини, що включає: сформованість навичок суспільного життя, дотримання правил і норм поведінки в соціальному середовищі; вміння об'єктивно оцінювати вчинки навколишніх відповідно норм поведінки; здатність і готовність до співпраці іншими дітьми; вміння будувати взаємовідносини з однолітками в процесі спільної діяльності (вміння брати до уваги думку іншого, зважати на нього,

доброзичливо взаємодіяти); уміння підпорядковувати свою поведінку законам дитячої групи; здатність виконувати роль учня в ситуації шкільного навчання; сформованість необхідних елементарних трудових умінь та навичок(уміння організувати робоче місце та підтримувати порядок на ньому і т.п.)[3].

Психологічна готовність дитини до школи також передбачає розвиток емоційно-вольової сфери, показниками якої є : упевненість дитини у собі; переважання позитивного настрою; прагнення стримувати негативні емоції; уміння керувати своєю поведінкою; розвиток емоційної стійкості; довільність пізнавальних процесів; довільність поведінки – здатність робити не лише те, що цікаво, а й те, що потрібно, доводити розпочату справу до кінця; здатність оцінювати свої дії та дії інших. Для формування цього компоненту психологічної готовності важливо розвивати у дитини здатність розпізнавати та розуміти невербальні та вербальні прояви емоцій інших людей; моральні почуття ,глибину та стійкість у їх прояві; вміння виражати свої думки, емоції та бажання, бачити емоції та настрої інших, прагнути враховувати це під час взаємодії; здатність тривалий час виконувати не дуже привабливе завдання, уміння долати труднощі, доводити розпочату роботу до завершення; здатність до довільної регуляції поведінки (посидючість), до довільної регуляції поведінки та пізнавальних процесів за допомогою слова (слухати не перебивати, сидіти певний час тощо); здатність до оцінки своєї діяльності[4].

Важливим компонентом психологічної готовності дитини до школи є інтелектуальний компонент, який свідчить про сформованість інтелектуальних функцій, зокрема:

- ✓ розвинуте сприймання (тонкий та достатньо диференційований зоровий аналіз та синтез, сформованість зорово-просторових уявлень: уміння виокремити фігури з фону; уміння розрізнити предмети та геометричні фігури за їх формою (круглий, овальний, квадратний, прямокутний, трикутний і т.п.); уміння розрізнити предмети та геометричні фігури за розміром (великий, маленький, середній) і розуміти їх співвідношення (великий – маленький, більше – менше; довгий – короткий, довше – коротше; високий – низький, вище – нижче; товстий – тонкий, товщий – тонший; ширший – вузкий, ширше –вузче); уміння визначати місце знаходження предметів і геометричних фігур у просторі відносно один одного, тобто розуміти просторові відношення між ними (високо – низько, вверху – внизу, вище – нижче; далеко – близько, далі – ближче, попереду – позаду; зліва – справа);

- ✓ сформованість слухового сприймання, диференціація звуків мовлення (фонематичний слух), сформованість початкових форм звукового аналізу та синтезу слів;

- ✓ стійка пізнавальна увага (достатньо сформовані обсяг, стійкість, розподіл, переключення, здатність до тривалого зосереджування);

- ✓ довільна пам'ять (сформована вербальна механічна пам'ять, легкість запам'ятовування слів на слух; розвинена образна зорова оперативна пам'ять; здатність до логічного запам'ятання);

- ✓ розвинуте мислення та мисленнєві операції, що проявляється у сформованості основних видів мислення: наочно-дійового, наочно-образного, словесно-логічного мислення (у початковій стадії розвитку); сформованості операцій мислення: аналітичного мислення (виділення істотного в явищах навколишньої дійсності); установлення причинно-наслідкових зв'язків та закономірностей між явищами; здатність до порівняння та зіставлення ; здатність до узагальнення та умовиводу (вміння міркувати, виділяти загальний спосіб дій, здатність схоплювати ситуацію цілісно, розуміти її зміст та робити висновки);

- ✓ оволодіння усним мовленням (розвиток діалогічного та монологічного мовлення: правильна вимова всіх звуків мовлення; володіння достатнім обсягом словникового запасу за умови правильного розуміння значення засвоєних слів; уміння граматично правильно оформлювати речення, тобто відповідно до законів граматики з'єднувати окремі слова між собою задля висловлювання закінченої думки; володіння зв'язним мовленням, тобто вміння логічно й послідовно пов'язувати окремі речення між собою для побудови зв'язного вислову;

- ✓ розвиток дрібної моторики, зорової координації.

✓ розвиток здатності до навчання – здатність розуміти та приймати навчальне завдання; уміння дитини свідомо підпорядковувати свої дії правилу, загально визначеному способу дій; уміння дитини орієнтуватись на систему правил у роботі; уміння працювати за зразком; уміння слухати, розуміти та виконувати інструкції дорослого; уміння сприймати допомогу дорослого; уміння переносити засвоєні знання та способи дій на виконання аналогічних завдань; уміння планувати власні дії та контролювати їх.

Одне з основних завдань формування інтелектуального компоненту психологічної готовності дитини до навчання в школі – навчити її слухати та переказувати почуте, відповідати на запитання відповідно до теми.

Мотиваційний компонент психологічної готовності дитини до школи, який відображає її бажання чи небажання вчитися, є визначальним у структурі психологічної готовності дитини до навчання в школі, бо від нього залежить входження дитини в нову для неї діяльність, яка відрізняється від ігрової обов'язковістю, інтелектуальним навантаженням, необхідністю долати труднощі тощо. Багато авторів (Л. Божович, Н. Гуткіна, В. Шадриков, Д. Ельконін та ін.) підкреслюють значущість саме мотиваційного компонента в структурі готовності до навчання. Мотиваційна готовність дитини передбачає сформованість мотивів учіння. Про її сформованість свідчать:

✓ наявність пізнавальних інтересів (зацікавленість у навчанні, здобуванні знань, умінь і навичок, у отримання нової інформації про довкілля);

✓ сформований особистий інтерес до нового, власне шкільного змісту занять (грамоти і лічби);

✓ готовність до зміни соціальної позиції;

✓ бажання вчитися, дитина виявляє «почуття необхідності навчання»;

✓ допитливість, потреба в самостійному пошуку відповідей на питання, що цікавлять;

✓ наявність змістовного уявлення у дитини про підготовку до школи;

✓ віддання переваги колективним заняттям перед індивідуальним навчанням удома;

✓ дисциплінованість;

✓ прийняття традиційного для навчання способу оцінювання (оцінку);

✓ визнання авторитету вчителя[1].

У роботі з майбутніми випускниками дитячого садка, у квітні – травні, рекомендується провести цикл цілеспрямованих бесід, в яких розповідалося б про школу, шкільний режим, правила поведінки, про взаємини вчителя та учнів. Це необхідно з метою розширення кругозору дітей, уточнення уявлень дітей про роботу вчителя, про взаємодію вчителя та учнів.

Останній рік перебування дитини в дитячому садку переломний, критичний у психологічному відношенні. Усі зрушення, що відбуваються в 6-річному віці, є закономірним результатом розвитку, що проходить дитина в попередні роки, завершення великого етапу розвитку і разом з тим необхідною основою переходу до наступного етапу. Важливо відзначити, що підготовка до цих зрушень відбувається головним чином усередині видів діяльності, характерних для дошкільного віку, у системі наявних взаємин дитини з дорослими і відповідних форм виховання і навчання. Тому в центрі уваги педагогів, психологів і батьків мають бути завдання досягнення такого рівня розвитку дитини-дошкільника, її психологічної готовності до навчання, який забезпечить майбутньому школяреві достатню й необхідну життєву компетентність, адаптованість та адекватну зорієнтованість у навколишньому середовищі.

Список використаних джерел

1. Біла І. М. Психологічні аспекти готовності до шкільного навчання Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи: збірник наукових праць / Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2020р., С.31-42

2. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. 2-е вид. – К.: Каравела, 2009. – 400с.

3. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н.М.— К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. — 206 с

4. Славіна Н.С., Михальська С.А. Розвиток емоційної сфери та вольових якостей дитини як умова психологічної готовності до школи. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України. Проблеми сучасної психології. 2014. Випуск 24, С. 621-630

УДК 37.018.43:378.4(477) (043.2)

Бондар Т. І.
доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту,
Мукачівський державний університет

ВИКЛИКИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗВО УКРАЇНИ

Екстремальна ситуація у світі, зумовлена пандемією коронавірусу, змусила всі заклади вищої освіти України оперативного переходити до дистанційної форми навчання. Ургентність таких змін стала суттєвим випробуванням для всіх учасників освітнього процесу, у зв'язку з кардинальними відмінностями між очною й віртуальною формами навчання. Вокабуляр кожного учасника освітнього процесу миттєво був поповнений такими поняттями, як «Zoom», «Google classroom», «Google forms», «Google meet». За цей короткий, але надзвичайно перевантажений період, що триває з 12 березня 2020 р., науковці та практики дійшли спільного висновку, що дистанційна освіта вимагає негайної модернізації системи навчання, пріоритетного ставлення держави до розвитку освіти, переформатування підходів і методів навчання. Такі міркування підтверджені в низці досліджень, зокрема в працях Т. Щербан та В. Гоблика, де комплексно й докладно проаналізовані статистичні дані стосовно стану дистанційної освіти в умовах екстремальної ситуації [1]. У річищі порушеної проблеми варто схарактеризувати виклики, які перешкоджають ефективності дистанційного навчання в сучасних умовах розвитку вищої освіти в Україні.

Домінуючу роль у реалізації дистанційної освіти відіграє забезпечення навчального процесу технічними засобами. Реалії сьогодення такі, що науково-педагогічні працівники та здобувачі вищої освіти визнають неготовність до дистанційного навчання через неналежне технічне оснащення. В умовах дистанційної освіти пріоритетного значення набуває рівень матеріального добробуту громадян, оскільки дистанційне навчання прямо пропорційно залежить від здатності придбати кожному членові сім'ї, який навчається або навчає, комп'ютер чи інші гаджети. Нерідко студентам доводиться працювати з мобільними телефонами, що ускладнює якісну участь в обговоренні матеріалу, належне виконання письмових завдань у синхронному режимі. У нинішніх умовах часто порушені гігієнічні норми, поза увагою залишені вимоги до шрифтів, як-от у разі з друкованою продукцією. Це породжує в науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти ризик захворювань органів зору, опорно-рухового апарату, серцево-судинної системи, а також розладів нервово-психічної сфери організму.

У європейських країнах розв'язанням аналізованої проблеми опікуються заклади вищої освіти, які формують для науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти якісне освітнє середовище. Відсутність технічного забезпечення вкрай негативно позначається на доступі до якісної освіти. Зарубіжні заклади вищої освіти оновлюють матеріально-технічну базу за участі добровільних організацій, забезпечують кожного науково-педагогічного працівника й здобувача (за потреби) технічними засобами. В умовах недостатнього фінансування вітчизняних закладів розв'язання цієї проблеми стає компетенцією безпосередньо кожного учасника освітнього процесу.

Наступний виклик тісно пов'язаний із питаннями мережевого покриття території України, зокрема у віддалених населених пунктах, де нині проживають студенти, дотримуючись карантинних обмежень. Нездатність провайдерів забезпечити потужний інтернет-зв'язок, відсутність можливостей закладу вищої освіти створити достатню кількість

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>